

Ilija Martinović – in memoriam

Iznenada i gotovo za pisaćim strojem pri sastavljanju Uvoda ovoga sveska, umro je idejni začetnik objavljivanja ovih dokumanata velečasni gospodin Ilija Martinović, župnik komletinački, predragi subrat u svećeništvu i više nego brat u životu.

Rođen je 28. lipnja 1940. godine, umro je u Vinkovcima 9. rujna 1998. godine. Između ta dva datuma živio je u roditeljskom domu u Starim Mikanovcima, u Dječjačkom sjemeništu u Zagrebu, odakle je pohađao više razrede osmogodišnje škole u državnoj školi, a tada prešao u Interdiječezansku srednju školu za spremanje svećenika u spomenutom sjemeništu na Šalati. Poslije završene dvije godine gimnazije prešao je u Đakovo u biskupski licej gdje je maturirao, a poslije toga nastavio studij na Visokoj bogoslovskoj školi također u Đakovu. Radi odlaska u vojsku prekida studij. Vojni je rok odslužio u Kičevu (Makedonija), a odmah potom nastavio i dovršio bogoslovski studij. Za svećenika je zaređen 16. siječnja 1966. u Đakovu. Kao svećenik najprije je bio upravitelj župe sv. Roka u Petrovaradinu, a istovremeno je upravljao i župom u Srijemskoj Kamenici. Odatle je prešao u Hrtkovce, a iz Hrtkovaca je pošao u netom prispjele u Hrvatsku pustinjake sv. Pavla, poznate pod imenom Pavlini. Uvidjevši da to nije njegov Poziv, Ilija se vratio u Đakovačku biskupiju i povjerena mu je župa Morović. Odatle je otišao za župnika u Indiju, Strošince, Marijance i napokon u Komletince, na posljednju postaju svoga života.

Poznavajući Ilijinu humanost, biskup ga je prvo uputio u Petrovaradin, gdje je na župnom stanu živio u skladu i razumijevanju s umirovljenim župnikom Stjepanom Pacovsky. Njegovo čovjekoljublje došlo je do izražaja i u Indiji, gdje mu je na rukama preminuo također umirovljeni tamošnji župnik Franjo Paitz. Kao komletinački župnik rado je pohađao i pomagao i komletinačkog umirovljenog župnika Herberta Medića.

Ilijina kršćanska ljubav i ljudska nesebičnost došla je do izražaja i u vrijeme pokušaja obnove redovničke zajednice sestara euharistinki, grkokatolkinja u Makedoniji. Budući da ondašnji zakoni nisu dopuštali strankinjama da budu odgojiteljice, pa ni u ženskim samostanima, a u Makedoniji su ih ionako po-

prijeko gledali, Ilija ih je primio k sebi u Petrovaradin. Tu su boravile, obnovile svoj red djevojkama Makedonkama i tako obnovljena zajednica otišla je u svoju domovinu. Ondje sada blagotvorno djeluju u vrtićima, bolnicama i župama. Svoju zahvalnost za dobrotu i pomoć ove su sestre pokazale prigodom Ilijine smrti došavši iz Makedonije iskazati mu svoje poštovanje, makar i mrtvom.

Nisu ovo jedini primjeri njegove ljudskosti i dobrote. Osjetili su njegovu dobrotu mnogobrojni svećenici - autor ovih redaka ne stidi se priznati da je osobno neko vrijeme živio od kruha koji mu je Ilija davao - bogoslovi, učenici i njegovi župljani u svim župama u kojima je djelovao. Ta fina duša znala je svoju nesebičnost prikriti i voditi računa da svojim darom ne bi povrijedio nečiji ponos. Sve što je imao razdijelio je, a ako je štedio, činio je to samo zato da bi nekom mogao dati.

Još kao gimnazijalac volio je povijest kao školski predmet iz kojega je uvijek dobivao odlične ocjene. Znao je reći da ga je kao studenta pokojni đakovački biskup Bäuerlein oduševio za proučavanje zavičajne i mjesne povijesti. Tako još kao student skuplja podatke o svojoj rodnoj župi i selu. Gostima s oduševljenjem pokazuje crkvu Sv. Bartola u Novim Mikanovcima kao vrlo vrijedan spomenik vjere i kulture. U svim je župama skupljao podatke iz njihove prošlosti. U Hrtkovcima se posebno zanimao za tamošnje, sada već kroatizirane Albance - Klementince, doseljene 1738. godine iz Rugove i Peštera s područja bivše Skopske nadbiskupije, pod vodstvom nadbiskupa Summe. Svoje oduševljenje za povijest znao je nenametljivo prenijeti na druge. Tako je po njegovu nagovoru mladi bogoslov Frok Zefiq, Albanac, kojemu je Ilija u životu mnogo pomogao, u dvije knjige obradio spomenute Klementince i nadbiskupa Sumu.

Ilija je često puta žalio što naše župe nemaju solidno napisane spomenice, koje će kao kronike župe u budućnosti postati prvorazredni izvori za lokalnu povijest. Zbog toga je savjetovao i nagovarao braću svećenike da spomenicama posvete potrebitu pažnju, a sam je spomenicu svoje župe uvijek marljivo pisao.

Osim toga, on je oduvijek rado skupljao arhivsku građu, kopirao ju je i čuvao. Skupio je mnoštvo gradiva o vikarijatu i župi Nijemci, a o Luki Nataliju je znao zapravo sve što se moglo doznati. Na temelju arhivskoga gradiva i literature koju je pratio kao malo koji župnik napisao je nekoliko vrijednih povijesnih članaka koje je objavljivao u *Vjesniku biskupije dakovačke i srijemske* ili u *Godišnjaku Matice hrvatske* u Vinkovcima:

1. Mala katedrala u Nijemcima.

2. Luka Natali, vikar srijemski i biskup beogradski.
3. Don Andrija Natali, župnik u Nijemcima, vikar beogradskog biskupa i izvanjski vikar pečujskog biskupa.
4. Stjepan Agjić, župnik u Nijemcima i posljednji *vicarius foraneus*.
5. Franjo Franković, župnik u Nijemcima.
6. Ivan Krstitelj Penić, župnik u Nijemcima i izvanjski vikar pečujskog biskupa.
7. Đuro Jakobovčani, župnik u Nijemcima.
8. Martin Paluch, župnik u Nijemcima i izvanjski vikar pečujskog biskupa. Župnik Emerik Gašić i njegovo doba.
9. “Slava va šnjih Bogu” - o glagoljici, bosančici i starohrvatskom jeziku u Slavoniji.
10. “Arapska Gospa” u Komletincima.
11. Josip Lovretić, svećenik, etnograf i književnik. Ovaj je članak objavljen posmrtno.

Na primjedbu da se iz njegovih radova vidi da on voli osobu o kojoj piše, odgovorio bi da ne može pisati bez osjećaja ljubavi i poštovanja prema dotičnoj osobi. A ipak je pri pisanju iznosio cjelovitu sliku o čovjeku. Neobično je vješto baratao podacima iz izvora i literature, a jezik mu je jednostavan i vrlo jasan.

Ilija sve u svemu nije mnogo toga napisao. On je bio u prvom redu župnik i župničke poslove nikad nije zanemarivao. S druge je strane težio perfekcionizmu. Za izvorima je trebalo tragati, a on za to nije imao odviše vremena. Ako se tomu doda da je imao problema s vidom, onda to i nije tako malo.

Iako nikad nije pošao istraživati Vatikanske arhive, niti je zbog teškoća s vidom transkribirao preslike ovih dokumenata, Ilija je, po mojem sudu, doista koautor ovog sveska. Uporno je, upravo tvrdoglavo tvrdio, da je nepremostivi problem historiografije nedostatak izvornih dokumenata. “Bez njih se mogu pisati samo bajke, a to nije povijest” - ponavljao je bezbroj puta. Znao je da treba poći u Vatikanske arhive. Sam nije mogao tamo poći. Tražio je sve moguće načine kako bismo se Frok Zefiq i ja upustili u ovu avanturu. I nije odustao od te zamisli. Kako li je samo bio radostan kada nam se prvi put pružila prilika da pođemo u Vatikan! Otkud je samo izvukao zaprepašćujuće poznavanje tih arhiva, dao nam sugestije i novčanu potporu. S kojim nas je nestrpljenjem - tada sam ga prvi put vidio nestrpljiva - dočekao i saslušao. A tek kada je stigla pošiljka preslika. “Znadete li vi koje ste blago dobili?”. Pa ta-

ko sljedeći put. Nakon trećeg našeg povratka iz Rima uspjeli smo ga nagovoriti da idući put i on pođe s nama. On je, međutim, pošao na vječni put.

Povijesni spomenici Đakovačke i srijemske biskupije spadaju u njegova djela. O njima je tako oduševljeno govorio, radio, trošio svoje sile i veselio se njihovu objavljivanju. Svakodnevno, doslovno svakodnevno smo o tom razgovarali, savjetovali se, rješavali zagonetke u rukopisima i pojmovima. Bili smo svjesni da nismo historičari, ali da im možemo pružiti gradivo bez kojega oni ne mogu pisati povijest. Ipak, Ilija ovaj svezak svojim očima neće vidjeti, niti svojim rukama listati. Kao da je suđeno da se i ovim njegovim djelom posluže svi drugi, samo ne on.

Svojim zdravstvenim teškoćama, kojih je tu i tamo imao, Ilija nije htio nikoga opterećivati. Mnogi nisu znali da ima problema sa srcem. Nekoliko dana prije smrti mi je u razgovoru rekao da bi volio umrijeti. I onda se to tako brzo dogodilo. “Posljednja neprijateljica” je i ovaj put bila nemilosrdna. Nije nam dala priliku ni za zadnje pitanje, ni za pozdrav, ni za oproštaj. Svijeta u kojem nisam drugovao s Ilijom više se i ne sjećam.

Na vječni počinak u rodnim Starim Mikanovcima ispratili su ga mnogobrojni vjernici, svećenici, prijatelji i rodbina. Počivao u miru Božjemu.

Antun Dević